

Stemmen uit het verleden

Stemmen uit het verleden

Stemmen uit het verleden

Stemmen uit het verleden

Paul van der Steen

Celstraf als ‘grote dienst’ aan Tweede Kamerlid

Onderwerp zijn van een Rijksrecherche-onderzoek zoals PVV’er Dion Graus en bij de Tweede Kamerverkiezingen gewoon op de lijst staan, dat kan. Geert Wilders, door Graus in zijn bandopnames ook wel aangeduid als ‘Grote Smurf’, functioneerde gewoon door tijdens het proces over zijn minder-Marokkanen-uitspraken. In het verleden waren niet alle Tweede Kamerleden die onder het vergrootglas van justitie kwamen te liggen, zo onverstoorbaar. Willem Dolk zat namens de Liberale Unie al veertien jaar in het parlement, toen hij in 1916 werd veroordeeld wegens fraude. Hij was daarna afwezig vanwege ‘ongesteldheid’ om een tijdje later definitief te stoppen als volksvertegenwoordiger. Tweede Kamerlid Willem de Buissonjé van de Economische Bond raakte in 1921 eveneens in opspraak vanwege geldzaken. Hij was financieel flink de boot ingegaan met de organisatie van een grote tentoonstelling en probeerde met beleggingen uit de schulden te komen.

‘Grote Smurf’ functioneerde gewoon door tijdens z’n proces

men. De speculaties pakten echter verkeerd uit en omdat hij daarvoor het geld van zijn uitgeverij had gebruikt, ging dat bedrijf failliet. De Buissonjé vluchtte naar Duitsland. In het geval van Graus is er behalve van mogelijke fraude ook sprake van seksueel getinte aantijgingen. Daar werd nog nooit een Tweede Kamerlid voor veroordeeld. Wel vielen twee fractiemedewerkers van de VVD in 1986 in ongenade bij hun eigen partij toen niet eens heel erg expliciete foto’s van het duo, gemaakt in de vergaderzaal van de Tweede Kamer, verschenen in *Playboy*. Politici op de linkerflank konden vanaf de allereerste opkomst van hun partijen rekenen op de bijzondere belangstelling van justitie. Ze lieten zien dat strafvervolgning niet per se het einde van een rol als volksvertegenwoordiger hoefde te betekenen. Pieter Jelles Troelstra zat al in de Tweede Kamer voor de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, toen het

openbaar ministerie hem in 1899 op de korrel nam vanwege de manier waarop hij in het openbaar had gesproken over herziening van het proces tegen drie waarschijnlijk onterecht veroordeelde Friese broers. Volgens het OM was sprake van smaad. De rechtbank ontstoe Troelstra van rechtsvervolgning, omdat hij had beledigd in het algemeen belang, om de zaak vlot te trekken. In hoger beroep werd hij echter alsnog veroordeeld tot een maand gevangenisstraf. Troelstra zag het als bedrijfsrisico: “À la guerre comme à la guerre”. En hij concludeerde: “In politiek opzicht hadden ze ons geen grotere dienst kunnen doen. Dit arrest stinkt van klassenhaat.” Henk Sneevliet, voorman van de Revolutionair-Socialistische Partij, werd in 1933 verkozen in de Tweede Kamer, terwijl hij in de gevangenis zat. Na het schrijven van een manifest dat de muiterij op het marineschip De Zeven Provinciën toejuichte, was de marxist veroordeeld tot vijf maanden cel wegens opruiing. Een bijzonder geval waren de vier mannen die in 1937 voor de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) hun entree in de Tweede Kamer maakten. Van volgende verkiezingen kwam het niet, omdat de Duitsers in mei 1940 Nederland bezetten. Na de oorlog werden ze opgepakt wegens landverraad. Henk Woudenberg, tijdens de bezetting leider van het Nederlandsch Arbeidsfront, kreeg twintig jaar. Max graaf de Marchant et d’Ansembourg, vanaf 1941 commissaris van de provincie Limburg, werd veroordeeld tot vijftien jaar. De Drent Gerardus Dieters kwam weg met tien jaar. De drie kwamen stuk voor stuk vervroegd vrij: respectievelijk in 1956, 1954 en 1951. De man die waarschijnlijk de zwaarste straf zou hebben gekregen, Meinnoud Rost van Tonningen, gehaat kopstuk van de meest radicale tak van de NSB, wachtte zijn proces niet af. In de gevangenis van Scheveningen, waar in de jaren 1940-1945 menig ‘goede’ vaderlander bange uren had beleefd, sprong hij op 6 juni 1945 over een balustrade heen naar beneden. Volgens sommigen werd hij daarbij een handje geholpen of was hij in detentie tot zelfdoding gedreven. Naar aanleiding van actuele ontwikkelingen blikt Trouw deze weken terug op campagnes en verkiezingen in het verleden.

Henk Sneevliet
FOTO JACOB MERKELBACH

‘Zie mij, hoor mij,

GGZ interview

Na de dood van haar zoon, die in behandeling was in de GGZ, is Marian van Unen al veertien jaar op zoek naar antwoorden. Wat is er precies gebeurd? Wie was verantwoordelijk? Dat doet ze samen met psychiater Erik Sikkens, die haar bijstaat in de strijd voor een menselijkere GGZ.

tekst **Maurice Timmermans**
illustratie **Ilse van Kraaij**

Het is zaterdagochtend 10.00 uur als Marian van Unen ziet hoe ambulance-medewerkers haar zoon William (34) in een plastic hoes uit zijn woning dragen. Ze heeft de hele straat bij elkaar geschreeuwd. Waar ze zo bang voor was, is gebeurd. Waarom geloofden de behandelaars haar niet? In het begin van de week had ze haar zoon nog in de gevangenis bezocht, nadat hij psychotisch van straat was geplukt. Al een jaar of twaalf leefde William van psychose naar opname en behandeling. Hij leed aan een bipolaire stoornis en was verslaafd geraakt. De eerste psychose trof William – zijn vader woont in Tanzania – tijdens zijn studie afrikanistiek in Leiden. Dat gebeurde kort nadat bij zijn moeder vergevorderde lymfeklierkanker was geconstateerd. Ze overleefde ternaauwernood. In de gevangenis merkt Van Unen dat haar zoon van slag is. “Volgens m’n behandelen zit ik voor de rest van mijn leven aan de pillen. Ik word nooit meer beter, mam. Als ik vrijkom, ga ik voor de ultieme kick.”

Een paar dagen later, op woensdag, mag William naar huis. Samen met een pgb’er (begeleider persoonsgebonden budget) haalt hij bij Van Unen de sleutel van zijn woning op. Van diezelfde begeleider hoort ze even later hoe haar zoon daarna verward over de markt liep. Ze maakt zich zorgen en neemt de volgende ochtend contact op met het wijkteam GGZ, dat op de hoogte is van het ontslag van William. Ze vindt er geen gehoor. Niet urgent, oordeelt het team. Op vrijdag belt ze haar zoon thuis, maar ze krijgt iemand aan de lijn die ze niet kent. “We zijn aan het gebruiken, mevrouw. William is al ‘weg’. Ik ook zo.” De ultieme kick. William heeft ’m niet overleefd. Zijn dood is de boeken ingegaan als een suïcide, als gevolg van een overdosis, maar Van Unen gelooft niet dat haar zoon bewust de dood zocht. Ze wil weten waarom de GGZ hem niet meteen heeft opgevangen, toen hij vrijkwam. Wie was de verantwoordelijke hoofdbehandelaar? En wie waren verder allemaal betrokken bij de behandeling? Is er forensisch onderzoek gedaan? “Niet om een schuldige aan te wijzen”, zegt Van Unen, “maar om een systeem bloot te leggen waarin soms niemand verantwoordelijkheid neemt en nabestaanden aan hun lot worden overgelaten.”

Weken in de isoleer

Het is het begin van een zoektocht die inmiddels veertien jaar duurt. Eerst dient ze een klacht in bij de zorginstelling GGZ in-Geest wegens het ontbreken van zorg. “Achter Williams verslaving ging veel verdriet schuil, het gemis van zijn vader, de schaamte over zijn leven, maar ook de traumatische behandeling, waarbij hij soms wekenlang in

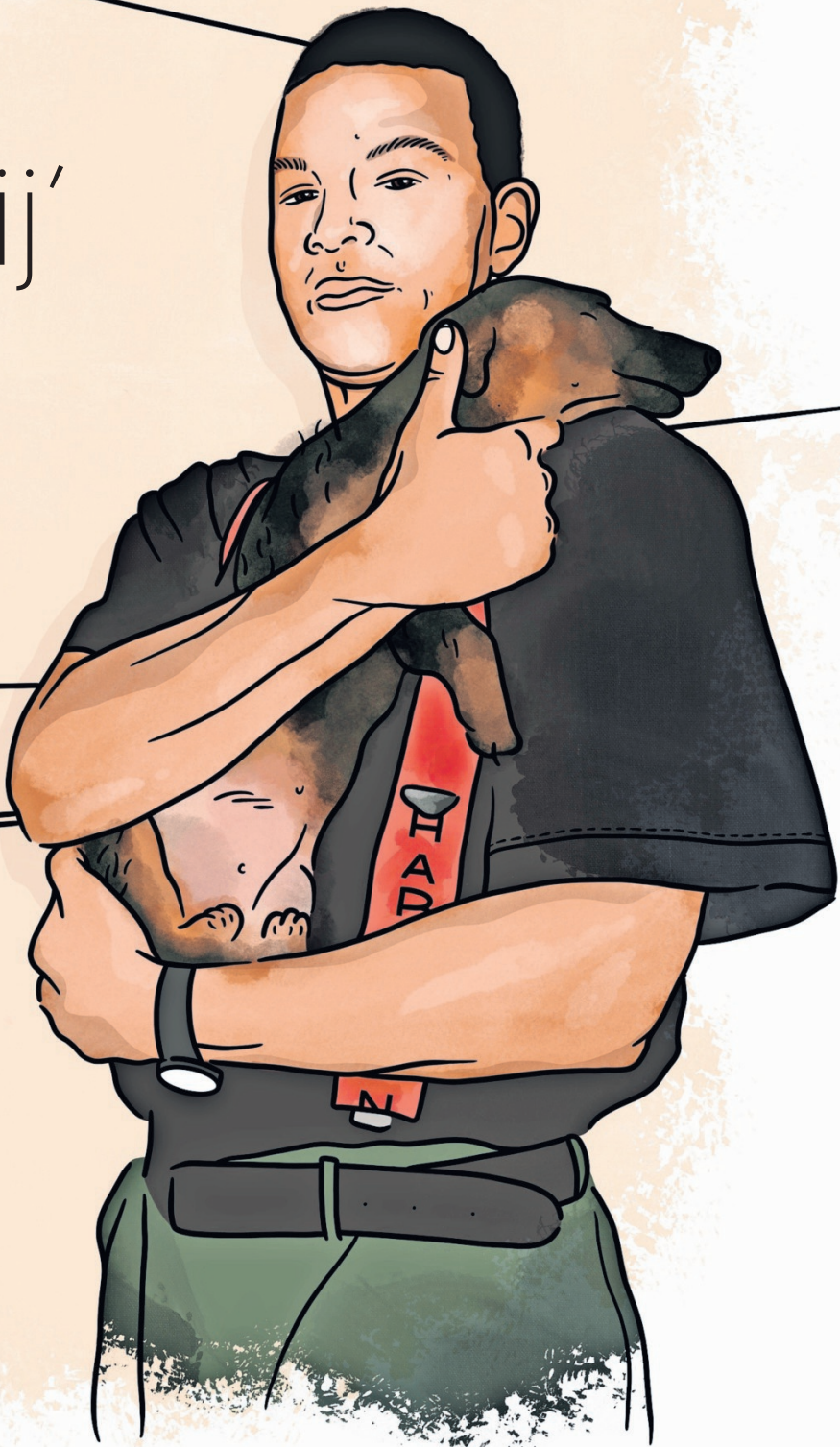
de isoleer zat. Eenmaal vrij had hij meteen moeten worden opgenomen. En dat vond de instelling bij nader inzien ook, want mijn klacht is gehonoreerd. Ze waren in gebreke gebleven.”

Daarna stapt Van Unen naar het medisch tuchtcollege. “Ik wilde het hoofd ambulante zorg, die wist dat mijn zoon vrijkwam, verantwoordelijk stellen. Maar wat bleek: het afdelingshoofd was spoorloos. Uit zijn functie ontheven, van baan gewisseld? GGZ in-Geest heeft nooit opheldering gegeven. We hebben toen de behandelend psychiater gedaagd, maar hem viel niets te verwijten,

Mensen worden maar al te vaak tot object gemaakt

Marian van Unen

erken mij'

oordeelde het tuchtcollege. Hij werkte niet op de bewuste dag.”

Een paar jaar later loopt Van Unen Erik Sikkens tegen het lijf, een psychiater die William eveneens onder zijn hoede heeft gehad. Tijdens een kop koffie laten ze alles nogmaals de revue passeren. Van Unen: “Ineens drong tot me door hoe weinig ik wist, hoe weinig antwoorden ik had gekregen”.

Vriendinnen hebben het dan al vaak tegen haar gezegd: denk aan je gezondheid! Stop met die waarheidsvinding! Maar stoppen kon niet meer, zegt Van Unen. “Ik streed niet meer voor mijn zoon, maar voor mezelf. Met de dood van William had ik vrede, maar hoe hield ik mezelf overeind? Ik heb een tijdlang bij een patiëntenorganisatie gewerkt en ken moeders die in dezelfde situatie een eind aan hun leven hebben gemaakt. Wat me opvalt, is dat het vaak de moeders zijn die met een kluitje in het riet worden gestuurd, die zich niet serieus genomen voelen.”

In haar wanhoop stuurt ze een mail naar een psychiater die ze vaak in de media tegenkomt: Jim van Os. Die reageert meteen: ‘Wat verschrikkelijk! Vraag de instelling om closure.’ Oftewel: om afsluiting van de zaak, om opheldering. Van Unen schiet vol. Het is een van de zeldzame ogenblikken dat ze zich erkend en begrepen voelt.

Van Unen en Sikkens, die haar helpt om het verdriet te dragen en te rouwen, besluiten samen op te trekken. Op het verzoek om closure reageert de instelling aanvallend wel, maar later niet meer.

Een avontuurtje

Dan vragen moeder en psychiater het dossier van William op. Flarden ervan heeft Van Unen al in haar bezit via haar advocaat in de tuchtzaak. Er staan volgens Van Unen en Sikkens fouten in, zoals: William is geboren in Zambia. Bedoeld is waarschijnlijk Tanzania, maar feitelijk staat zijn wieg in Nederland.

En notities als: cliënt is verwekt na een

avontuurtje van moeder, aldus de moeder.

Van Unen: “De onverschilligheid en de minachting die eruit spreekt... In mijn beleving tellen mensenlevens niet echt in de GGZ, mensen worden maar al te vaak tot object gemaakt.”

Met hulp van Sikkens (niet werkzaam bij de bewuste instelling) komt er beweging in de zaak. Er volgen twee ontmoetingen met de geneesheer-directeur, die vanaf haar laptop inzage biedt in het dossier, dat vele honderden (elektronische) pagina’s beslaat. De instelling is niet bereid om het in zijn geheel te overhandigen.

Geheimhouding is er niet voor niets, zegt Sikkens. “Patiënten moeten zich vrij voelen om over alles te praten, en dat kan alleen als ze erop kunnen vertrouwen dat hun ontboezemingen binnenskamers blijven. Soms komen in de gesprekken familiegeheimen aan bod, over seksueel misbruik of buitenechtelijke kinderen.”

Is dat niet het geval, zegt Sikkens, dan kunnen er uitzonderingen worden gemaakt. “Behandelaren kunnen zich beroepen op de zogeheten rechtsfiguur van vervangende toestemming. Daarbij draait het om de vraag: zou de patiënt zelf hebben ingestemd

met inzage in het dossier? Niet alle hulpverleners kennen deze rechtsfiguur, maar sinds vorig jaar maakt die het mogelijk om nabestaanden tegemoet te komen. Mits de patiënt schriftelijke toestemming heeft gegeven of een zwaarwegend belang in het geding is.”

Het zal altijd om uitzonderingen gaan, maar het kan bijdragen aan een menselijke GGZ, zegt Sikkens. En op dat vlak zijn nog wel meer slagen te maken, zegt hij. “Kijk, je hebt geneeskunde en geneeskunst. De kunde halen we uit de boeken, de kunst niet. Die bestaat in de psychiatrie uit contact maken, luisteren, meebewegen. Gewoon even bij elkaar zitten. Vertel eens, hoe gaat het met je? Meestal betrek ik de familie bij de behandeling, ook vanwege de steun die gezinsleden kunnen bieden. Patiënten zijn soms alles kwijtgeraakt, behalve de familie waar ze steeds kunnen aankloppen.”

Menselijkheid is een kwestie van bedrijfscultuur. “Het is iets waar je elkaar continu aan moet herinneren, dat je in alle geleiden moet bespreken. Zo probeer je te voorkomen dat je te bureaucratisch gedraagt, te mechanisch. Ik ken het ook. Als ik te veel met formulieren in de weer ben, drijf

‘Patiëntencontact is de essentie van het werk in de GGZ’

ik weg van waar het om gaat. Wat mij terugbrengt tot de essentie is het patiëntencontact. Op die momenten weet ik weer waarom ik in de GGZ werk.”

Bodem van waarheid

Al met al zijn calamiteiten niet uit te bannen, zegt psychiater Sikkens. “Vooral de momenten waarop patiënten, zoals ook William, wisselen tussen instellingen, blijven riskant.”

In maart vorig jaar besluit Van Unen een brief te sturen naar de raad van bestuur. En dat pakt goed uit: na overleg met de juridische afdeling ontvangt ze het hele dossier. Al is haar niet duidelijk waarom GGZ inGeest overstag is gegaan. Haar enthousiasme ebt echter snel weg als blijkt dat het dossier geen antwoorden geeft op de vragen die al jaren door haar hoofd spoken. Ze zocht naar een ‘bodem van waarheid onder haar gevoel’, naar rust, maar die is nog steeds niet binnen handbereik.

De laatste tijd denkt ze vaak aan de ouders in de toeslagenaffaire. “Ook naar hen is nooit geluisterd terwijl hun leven instortte. En daarvoor voelde zich eveneens niemand verantwoordelijk. De Belastingdienst maar ook de GGZ zijn als machines die mensen kunnen vernalen.”

Sikkens heeft haar een stem gegeven, zegt ze. En dat is wat ze al die jaren van de GGZ heeft verlangd: “Zie mij. Hoor mij. Erken mij.”

Reactie GGZ inGeest:

In de eerste plaats vinden wij het intens verdrietig dat mevrouw Van Unen haar zoon heeft verloren. Wij hebben op haar verzoek meerdere gesprekken met haar gevoerd en openheid gegeven voor zover het beroepsgeheim dat toestaat. Op grond van deze gesprekken, de feiten en omstandigheden hebben we ons eerdere besluit om geen inzage in het dossier te verlenen, heroverwogen. We betreuren het dat de gesprekken met mevrouw Van Unen en de inzage in het dossier haar vragen onbeantwoord hebben gelaten.